

22 березня 2012 р.: громадська організація – це громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи.

Список використаних джерел:

1. Волкова Д. Є. Конституційне законодавство про громадські організації: стан та перспективи гармонізації з європейськими стандартами: дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2015. 217 с.
2. Волкова Д. Є. Міжнародні стандарти про внутрішню структуру громадських організацій. Юрид. вісник. 2012. № 1. С. 71–77.
3. Волкова Д. Є. Міжнародні стандарти створення громадських організацій. Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр. О., 2012. Вип. 64. С. 88–94.
4. Мішина Н. В. Європеїзація конституційного права України: проблеми і перспективи. Публічне право. 2011. № 3. С. 12–20.
5. Мішина Н. В. Гармонізація законодавства України з правовими позиціями Європейського Суду з прав людини (на матеріалах законодавства про громадські організації). Правничий часопис Донецького університету. 2011. № 2. С. 13–21.
6. Про політичні партії в Україні: Закон України від 5 квітня 2004 р. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 45. Ст. 397.
7. Новіков М. М. Об'єднання громадян у механізмі взаємодії держави і громадянського суспільства: дис. ... канд. юрид. наук. Х., 2002. 175 с.
8. Ивакин А. А. Административно-правовое положение общественных объединений в Российской Федерации: дис. ... канд. юрид. наук. М., 2009. 225 с.
9. Карлина Т. Д. Правовой статус общественных объединений в Российской Федерации: дис. ... канд. юрид. наук. Чебоксары, 2009. 177 с.

Пеньковська С.М.

студент,

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ПРОБЛЕМА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ В УКРАЇНІ

Останнім часом європейські держави спрямовують політику на захист національної ідентичності, передусім, державної мови. Україна як держава, що інтегрується до європейського співтовариства, теж ставить розвиток української мови як державної у пріоритет. Проте, наразі проблеми та прогалини у правовому регулюванні статусу державної мови призводять до нігілізму в її застосуванні (за даними статистики, лише 46% українців вживають українську [1]), а в перспективі до її витіснення. Тому актуальним є розроблення ефективного законодавчого регулювання статусу державної мови.

Передусім, необхідно розглянути необхідність збереження статусу державної мови лише за однією, українською мовою, без надання такого статусу іншим. Насправді, дискусії про закріплення на конституційному рівні другої офіційної мови часто виникають на підставі досить значного відсотка

російськомовних осіб (24,4% за даними 2017 р. [2]). Водночас найбільш поширений і визнаний погляд, що в будь-якій державі закріплення на правовому рівні кількох державних (офіційних) доречно за здійснення двох умов: а) належного захисту і зміцнення позицій кожної з цих мов без закріплення пріоритетного становища будь-якої з них; б) відсутності загрози територіальній цілісності та національній безпеці. Прикладом ефективного функціонування двох офіційних мов з реалізацією цих передумов є Фінляндія, в якій визнано державними фінську, шведську та інарі-саамську мови з їхнім рівним статусом за відсутності територіальних претензій з боку сусідньої Швеції.

Однак сучасні фактичні реалії України показують зворотнє: пункт а) не втілюється, оскільки, немає належного законодавчого забезпечення функціонування української мови (таке регулювання за відсутності відповідного Закону України обмежується конституційними нормами); пункт б) не реалізується через наявність територіальних претензій з боку сусідньої Російської Федерації та здійснення відкритої агресії як реалізації цих претензій на Сході України. Тому за цих сучасних реалій введення другої державної мови не є доцільним і призвело б до занепаду української, так і до посилення сепаратизму в окремих областях.

У цьому плані потрібно взяти до уваги досвід Білорусі, де введення другої офіційної мови відбулося за відсутності належного захисту білоруської. У 1995 році, за результатами референдуму, російську було запроваджено як другу державну. Як наслідок, в період з 1999 по 2009 рік кількість громадян, які вважають білоруську мову рідною, зменшилася на 20%. Відтак, для України є актуальним посилення позицій єдиної державної мови, а не введення другої офіційної.

Обґрунтувавши доцільність збереження за українською мовою статусу єдиної державної, необхідно розглянути стан її правового регулювання наразі. Конституційна норма є чітко сформульованою та лаконічною: *«Державною мовою в Україні є українська мова»* [3]. Водночас таке положення потребує конкретизації в Законах України стосовно вживання державної мови. Основним законодавчим напрацюванням за роки незалежності з цього приводу можна вважати *«Про засади державної мовної політики»* [4] (від 3.07.2012 р., оскільки, до того часу регулювання державної мови обмежувалося Законом Української Радянської Соціалістичної Республіки *«Про мови»*). Серед прогресивних положень, виокремити можна те, що була вперше цілком визначена сфера застосування української мови як офіційної: *«при здійсненні повноважень органами законодавчої, виконавчої та судової влади, у міжнародних договорах, у навчальному процесі»*. Держава сприяє використанню державної мови *«в засобах масової інформації, науці, культурі, інших сферах суспільного життя»* (ч. 2 ст. 6) тощо.

Проте, слід звернути увагу, що в кінцевому висновку цей Закон мав негативні наслідки для застосування української як державної. По-перше, норма ч. 3 ст. 7 вказує, що регіональні мови застосовуються на рівні з українською за умови (якщо кількість осіб-носіїв регіональної мови, що

проживають на території, на якій поширена ця мова, становить 10 відсотків і більше чисельності її населення). Проте формулювання «*на рівні*» у ч. 2 ст. 10, ст. 11 та інших трактується як *«замість»*, тобто передбачається використання регіональної мови, а не державної: *«державною мовою або цією регіональною мовою, або мовою меншини (мовами)»* (ч. 2 ст. 10). Така можливість уникнути вживання державної мови суперечить ст. 10 Конституції України, що закріплює українську мову як єдину державну, оскільки застосування недержавних (регіональних) мов ставилося у привілейоване становище вживання регіональних, а не державної мови.

Враховуючи дані Всеукраїнського перепису населення від 2001 р. (кількість російськомовного населення перевищує визначені Законом 10% на території 11 областей та в Києві і в Севастополі) погодимося із п. 22 висновку Венеціанської комісії щодо цього Закону: *«зрозуміло, що російська мова найвірогідніше відповідатиме 10%-порогу... російська буде використовуватись «на рівних»*. Тобто можна зробити висновок, що положення цього Закону за вказуванням про «регіональну мову», фактично, прирівнювали статус російської мови як найбільш поширеної регіональної до статусу державної.

Рішенням Конституційного Суду України від 28.02.2018 р. цей Закон був визнаний неконституційним, відтак, утворився «правовий вакуум» у регулюванні державної мовної політики. Частково застосування офіційної мови регулюється Законами України «Про освіту», «Про телебачення та радіомовлення», проте, це не нівелює потреби прийняття Закону України «Про державну мову», який би визначав основні засади такого регулювання у всіх, а не лише окремих сферах. Окрім проблеми прогалин в законодавчому регулюванні, треба вказати про відсутність відповідного центрального органу виконавчої влади, який би був наділений нормотворчими та контрольними функціями в аспекті державної мовної політики. Такі органи ефективно функціонують в європейських державах із єдиною офіційною мовою (зокрема, у Латвійській, Литовській і Естонській Республіках).

Відтак, проаналізувавши доцільність закріплення єдиної державної мови та належного її захисту, можна виокремити пріоритетні цілі розвитку:

- 1) прийняття Закону України «Про державну мову»;
- 2) удосконалення регулювання застосування державної мови, наявного в інших нормативно-правових актах (належне вживання української у сфері освіти, телерадіомовлення і тд.);
- 3) створення відповідного органе центральної виконавчої влади, уповноваженого здійснювати державну мовну політику;
- 4) запозичення досвіду провідних європейських держав у аспекті регулювання статусу державної мови.

Здійснення напрямків захисту української мови допоможе подолати мовний нігілізм та зміцнить Україну як демократичну європейську державу. І, передусім, такий захист повинен закріплюватися на законодавчому рівні.

Список використаних джерел:

1. Незалежна неурядова дослідницька організація «Соціологічна група «Рейтинг» (Rating Group Ukraine)»: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ratinggroup.ua/about.html>
2. International business newspaper «Financial Times»: the official site [Electronic resource]. – Regime of access: <https://www.ft.com/>
3. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
4. Закон України «Про засади державної мовної політики» від 3 липня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 23. – Ст. 1237.